

היום נלמד בעזרת ה':

ביצה דף לז

לא חולצים ולא מיבמים ביו"ט, למרות שהוא עושה בזה מצווה, לפי שמדובר שיש למיבבם אח גדול ממנו, ומצוות יבום מוטלת על הגדול שבאחים.

וכלו טעמא מאי וכו': כלומר שאר הדברים המופיעים במשנה (= לא דנים, לא מקדשים וכו') הטעם שאסור - שמא יכתוב פסק דין / שטר אירוסין / שטר חליצה / כתובה ליבמה.

גזרה משום מקח וממכר: שכל הדברים הללו (= להקדיש להעריך וכו') דומים למקח וממכר, שמוציא מרשותו לרשות הקדש. ביאור נוסף: גזרה שמא יכתוב שטר מכירה.

ולא מגביהים תרומות ומעשרות: לכאורה הדבר פשוט שאסור, שהרי הוא מתקן את פירות הטבל שיהיו מותרים באכילה. אלא החידוש הוא שאסור להפריש אפילו כדי לתת את התרומה לכהן בו ביום, שהרואים סוברים שהוא מפריש את התרומות ומעשרות כדי לתתם לכהן משום שמחת יו"ט (שיהיה לו מה לאכול), ולא כדי לתקן את הטבל, קמ"ל שאסור.

האיסור הוא רק בפירות שהיו טבל כבר מערב יו"ט, שהיה יכול להגביה תרומות ומעשרות מאתמול, אבל עיסה שנילושה ביו"ט שרק כעת חל עליה שם 'טבל', מותר להפריש ממנה חלה ביו"ט.

כעת הגמרא עוברת לדון על המציעתא של המשנה - 'ואלו הן משום רשות... ואלו הן משום מצווה...':

קושיא: וכי יש בהם רק משום רשות ולא משום איסור שבות? והרי חכמים אסרו לעשותם ביו"ט! וכן קשה על ההמשך - וכי יש בהם מצווה בעשייתן ואין בהם איסור שבות? והרי חכמים אסרו לעשותם ביו"ט! ומדוע התנא חילק את הדברים - שעל הראשונים אמר שהם אסורים משום שבות (= 'לא עולים באילן' וכו'), ועל האמצעים והאחרונים אמר שהם אסורים משום רשות או מצווה ולא משום שבות?

(המשך בדף הבא ↓)

תירוץ: אכן בכלום יש גם משום איסור שבות, אלא שבראשונים יש רק איסור שבות ואין בהם שום מצווה, ובאמצעים יש איסור שבות וגם קצת מצווה, ובאחרונים יש מצווה גמורה ובכל זאת גזרו עליהם שבות. והתנא של המשנה כתבם בדרך של 'לא זו אף זו', כלומר לא רק הראשונים שאין בהם שום מצווה אסורים, אלא אפילו האמצעים שיש בהם קצת מצווה אסורים, ולא רק האמצעים שיש בהם קצת מצווה אסורים, אלא אפילו האחרונים שיש בהם מצווה גמורה אסורים.

למדנו במשנה - כל אלו ביו"ט אמרו (= שאסור), קל וחומר בשבת. אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד (= שביו"ט מותר ובשבת אסור):

משמע שכל דבר שגזרו עליו בשבת שאסור, גזרו עליו אף ביו"ט (= שהרי ההבדל הוא רק באוכל נפש).

קושיא: והרי למדנו במשנה לעיל שמשילין פירות וכו' ביו"ט אבל לא בשבת, הרי שמצאנו דבר שגזרו עליו בשבת ולא ביו"ט!

תירוץ: משנתנו שאמרה 'אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד' היא כדעת ר"א הסובר שכל איסור שבות שאסרו בשבת אסרו גם ביו"ט, ואפילו במקום שיש הפסד ממון. והמשנה לעיל שאמרה 'משילין' וכו' היא כדעת רבי יהושע הסובר שהקילו ביו"ט במקום שיש הפסד ממון.

וכפי שלמדנו במס' שבת:

אסור לשחוט בהמה ואת בנה ביום אחד, שנאמר "וְשֹׂר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֹטוּ בְיוֹם אֶחָד".

אותו ואת בנו (= בהמה ובנה) שנפלו לבור ביום טוב, לדעת רבי אליעזר מעלה אחד מהם על מנת לשחטו ביום טוב, ולשני נתן מזון בבור כדי שלא ימות, שכיון שאסור לשחוט את שניהם ביום אחד א"כ אסור לטלטל את השני שלא לצורך, ולכן אסור להעלותו מהבור. הרי שאסור להעלות אותו ואת בנו מפני הפסד ממון. לדעת רבי יהושע מעלה את הראשון על מנת לשחטו ביום טוב, ומערים ומוצא איזה עלילה כדי לא לשחוט אותו (= כגון שאומר שהשני יותר שמן ממנו), ומעלה את השני ושחט איזה מהם שירצה. הרי שמותר להעלות אותו ואת בנו מפני הפסד ממון.

אביי דוחה: שם ר"א אסר משום שאפשר לתת לו מזון בבור, וא"כ אין הפסד ממון, אבל לגבי השלת פירות מהגג אין דרך אחרת להצילם מהגשמים ויתכן שר"א מתיר להשילם.

(המשך בדף הבא ↓)

אפשרות נוספת: שם רבי יהושע מתיר להעלות אותו ואת בנו משום שאפשר להערים (= כגון שאומר שהשני יותר שמן ממנו), ואין הדבר מוכח שהוא מתכוון להצלת ממזון, אבל לגבי השלת פירות מהגג כולם יודעים שהוא משיל אותם כדי להצילם מהגשמים, ויתכן שרבי יהושע אוסר.

אלא רב פפא מתרץ: משנתינו היא כדעת בית שמאי, והמשנה לעיל (= 'משילין') היא כדעת בית הלל.

וכפי שלמדנו במשנה לעיל (יב.) - שביו"ט מותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דבר שהוא לצורך אכילה, ונחלקו ב"ש וב"ה האם מותר להוציא גם דברים שאינם לצורך אכילה כגון קטן, לולב, וספר-תורה.

נמצא שלדעת ב"ש לא הותרה הוצאה שלא לצורך אוכל נפש, ולכן אסור גם לטלטל שלא לצורך אוכל נפש ואפילו במקום הפסד ממון, וא"כ אסור להשיל פירות, וזה מתאים לדברי משנתינו ש'אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד'. והמשנה לעיל שמתירה להשיל פירות היא כדעת ב"ה המתירים הוצאה גם שלא לצורך אוכל נפש, ולכן מותר לטלטל ולהשיל פירות.

אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא? כלומר תחילת הוצאה מרשות לרשות היא ע"י טלטול, וכל מה שגזרו על איסור טלטול ביו"ט הוא משום הוצאה. וכיוון שב"ש סוברים שהוצאה שלא לצורך אוכל נפש אסורה, הרי שאף טלטול שלא לצורך אוכל נפש אסור.

משנה: אסור לצאת בשבת וביו"ט מחוץ לתחום, דהיינו יותר מאלפיים אמה מהמקום בו הוא היה בערב שבת או יו"ט בין השמשות. ואם הוא עשה עירוב תחומין, יכול ללכת אלפיים אמה מהמקום בו הניח את העירוב. אם הוא עירב לרוח מסויימת, כגון לסוף אלפיים אמה לצד צפון, הרי שיכול ללכת ממקום עירובו עוד אלפיים אמה (ס"ה ארבעת אלפים אמה), אבל אינו יכול ללכת לצד דרום אפילו פסיעה אחת.

כרגלי הבעלים: אפשר להוליכם ביו"ט רק להיכן שהבעלים יכולים ללכת (= כלומר אף אם המוליכם הוא אדם אחר שאינו הבעלים), שאם הבעלים לא עירב הרי שהוא יכול להוליכם אלפיים אמה לכל רוח מרוחות העיר, ואם הבעלים הניח עירוב תחומין לרוח מסויימת הרי שאפשר להוליכם רק לאותה הרוח.

שאינם מיוחדים... למקום שהולכים: כלים שאינם מיוחדים לאח אחד אלא לכולם, מותר להוליכם רק למקום שכל האחים יכולים ללכת. ולכן אם אח אחד עירב בסוף אלפיים אמה לצד צפון, הרי שאסור להם להוליכם לדרום אפילו פסיעה אחת, ולו אסור להוליכם לצפון יותר מאלפיים אמה (שהאחים מותרים בהם ואף הוא מותר בהם גם ללא העירוב שלו). נמצא שהוא מעכב אותם בגלל עירובו, והם מעכבים אותו בגלל שלא עירבו.

כרגלי השואל: לפי שהכלי קנה שביתה בבין השמשות של ערב יו"ט אצל השואל. **ביו"ט:** כלומר ואם הוא שאל את הכלי ביו"ט, הרי שהכלי קנה שביתה בבין השמשות של ערב יו"ט אצל המשאיל, ולכן הוא כרגליו.

האשה ששאלה מחברתה תבלין לקדירה, ומים ומלח לעיסתה, הרי הקרה והעיסה כרגלי שתיהן, לפי שהתבלין / המים והמלח קנו שביתה בבין השמשות אצל חברתה ולכן הם כרגליה, והתבשיל שבקדירה / הקמח שבעיסה קנה שביתה בבין השמשות אצל האשה ולכן הם כרגליה, נמצא שהם כרגלי שתיהן.

ולדעת רבי יהודה אם אשה שאלה מחברתה מים אין הם כרגלי חברתה אלא רק כרגלי האשה, לפי שאינם ניכרים בקדירה או בעיסה. *(הגמרא מעמידה את דבריו בתבשיל עבה שאין המים ניכרים בו).*

גמרא: מתניתין דלא כרבי דוסא: משנתנו האומרת שהמוסר בהמה לרועה הרי היא כרגלי הבעלים, אינה מסתדרת עם דעתו של רבי דוסא הסובר שאפילו המוסר בהמה לרועה ביו"ט עצמו הרי היא כרגלי הרועה?

הגמרא מתרצת שרבי דוסא מדבר במקרה שיש בעיר רק רועה אחד, ומכיון שכולם מוסרים את בהמתם לרועה הזה, כל הבהמות קונות שביתה כרגליו. אבל המשנה שלנו מדברת במקרה שיש בעיר שני רועים, וכיון שצריך לבחור את הרועה שאליו ימסור את בהמתו, כל עוד הוא לא בחר אותו נשארת הבמה כרגליו של הבעלים. הדבר מדויק מלשון המשנה 'המוסר בהמה לבנו או לרועה' – דהיינו שיש לו שתי אפשרויות למי למסור אותה.

והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה: ומשנתנו אומרת שהמוסר בהמה לרועה הרי היא כרגלי הבעלים, ואם כן לא יתכן שהלכה גם כרבי דוסא וגם כמשנתנו?

שניים ששאלו חלוק אחד: שניהם שותפים בחלוק האחד, אך כל אחד עשה עירוב בערב שבת בשביל ללכת עם החלוק לכיוון אחר, אחד לכיוון צפון והשני לכיוון דרום. מכיון שהחלוק של שניהם – שני העירובין חלים על החלוק, ומותר להזיז אותו רק בתוך התחום של שני העירובים.

דהיינו לכל אדם מותר ללכת אלפיים אמה לכל רוח ממקום השביתה שלו בשבת, ואם הוא הניח עירוב בסוף האלפיים אמה מהעיר שהוא גר בה וחזר לביתו בערב שבת - יכול ללכת אלפיים נוספות ממקום העירוב (מכיון שמקום העירוב נחשב למקום השביתה), אך לא יוכל ללכת אפילו פסיעה אחת מעירו לכיוון ההפוך שהרי נגמרו לו האלפיים ממקום העירוב.

לעניננו, אם הניח אחד מהשותפים את העירוב במרחק אלף אמה מביתו לצד דרום, וכן הניח השני את העירוב אלף אמה לצד צפון - מותר לכל אחד מהם להוליך את החלוק רק אלף אמה לכל צד (= שהרי יש לחלוק ממקום עירובו אלפיים אמה לכל צד, וא"כ יש לו מעירובו שבצד צפון אלפיים אמה לכיוון דרום שהם נגמרות אלף אמה מהעיר לצד דרום - אלף אמה מהעירוב לעיר ועוד אלף אמה מהעיר לצד דרום, וכן להיפך). ואם מיצעו עליו את התחום, כלומר שהניח כל אחד את עירובו במרחק של אלפיים אמה מהעיר, אסור להזיז את החלוק מהעיר משום ששני העירובים קנו לו.

שניים שלקחו חבית ובהמה בשותפות: ושניהם עירבו לכיוונים אחרים כנ"ל. לדעת שמואל אסור להזיז אותם מחוץ למקום שהעירוב של שניהם חל בו כנ"ל. אבל לדעת רב רק בהמה אסור להזיז, אבל את החבית יכולים לחלוק ביניהם את תכולתה וכל אחד יקח את חלקו לפי עירובו. הגמרא מבארת שלדעת רב 'יש ברירה' ולכן הוברר הדבר למפרע שבשהניח את עירובו קנה חלקו בין את השביתה במקום העירוב. אבל בבהמה שכל חלקיה יונקים זה מזה בהכרח שהחלק שיוברר למחר שהוא שלו יונק גם מהחלק של חברו (בשעת קניית העירוב- בבין השמשות) ולכן שני העירובים חלים בה.

רב כהנא ורב אסי הקשו לרב שהרי אם חלקי הבהמה יונקים זה מזה מדוע מותר לטלטל אותה בתוך התחום המשותף לשניהם, והרי כל אחד מהם הקצה דעתו מחלקו של חברו שהרי עשה עירוב לכיוון ההפוך, ואם כן כל חלק יונק מחלק 'המוקצה' של חברו, ומדוע לא נאסור לטלטלה משום מוקצה?

המת בבית ולו פתחים הרבה: מת שנמצא בבית שיש לו הרבה פתחים נעולים, ובחלל הפתחים מבחוץ מונחים כלים, ואין אנו יודעים באיזה פתח יוציאו את המת, כל הכלים הנמצאים תחת הפתחים טמאים (רבנן גזרו עליהם טומאה מספק שמא משם יוציאו את המת). (= כשהדלת פתוחה - כל מה שנמצא תחת המשקוף בחלל הפתח מבחוץ נחשב כמונח באהל המת. וכשהדלת נעולה - הרי היא חוצצת בפני הטומאה, אבל אם סופו של המת לצאת מהפתח הרי הוא נחשב כפתוח לאוהל המת). ואם נפתח אחד מן הפתחים, הכלים הנמצאים שם טמאים, ושאר הפתחים הכלים שיובאו אליהם מכאן ולהבא טהורים, שבודאי המת לא יצא דרכם (ולענין הכלים שכבר היו שם יתבאר להלן).

ובמקרה שכל הפתחים נעולים אבל הוא חשב להוציא את המת בפתח מסויים, הרי הוא מציל את כל הפתחים מלהיטמא, שבודאי המת לא יצא דרכם. לדעת בית שמאי מחשבה זו מועילה דוקא כשחשב עוד לפני שימות המת שעדיין לא ירדה הטומאה על הפתחים, אבל אם חשב לאחר שימות המת וכבר ירדה טומאה על הפתחים אין מחשבתו מועילה לבטל את הטומאה מהפתחים למפרע, אלא תועיל רק לכלים שיהיו מונחים מכאן ולהבא. ולדעת בית הלל מחשבתו מועילה אפילו לכלים שהיו בשאר הפתחים קודם מחשבתו. ואף שחשב רק לאחר שימות המת, לפי שיש 'ברירה' למפרע ואנו אומרים שכעת הוברר שכבר אתמול לפני שמת המת היתה דעתו להוציא דוקא מפתח זה.

ואתמר עלה... אמר רבי הושעיא: כל המחלוקת של ב"ש וב"ה היא רק על כלים שיונחו בפתחים מכאן ולהבא בלבד ולא למפרע, כי גם לדעת בית הלל 'אין ברירה'. [אלא שלדעת ב"ש לאחר שמת המת וירדה הטומאה לפתחים - לא מועילה מחשבה (להוציא את המת דרך אחד הפתחים) לבטל את הטומאה משאר הפתחים, אפילו מכאן ולהבא, אלא צריך מעשה (של פתיחת דלת אחד הפתחים) בשביל לבטל את הטומאה מהשאר. ואילו לדעת ב"ה מועילה מחשבה לאחר המיתה לבטל את הטומאה של שאר הפתחים מן להבא].

לפי זה לא יתכן שרבי הושעיא יסבור שיש ברירה', שהרי נמצא שהוא סובר שלכולי עלמא אין ברירה?

האחין שחלקו לקוחות הן: אחים שחלקו את ירושת אביהם ביניהם, אנו לא מתייחסים לכל חלק כירושה גמורה שאינה חוזרת ביובל לבעליה, אלא כקניה החוזרת ביובל לבעלים (=שותפות האחים), כי יתכן שלקחו האחים כל אחד את חלקו של אחיו האמיתי, ואף שהסכימו כולם לחלוקה עדיין זו רק כמו קנייה ומכירה ולא כירושה.

(המשך בדף הבא ↓)

הגמרא מנסה לתרץ שיוחנן סובר שאין ברירה רק בדין דאורייתא כמו החזרת הבעלות ביובל, אך בדין דרבנן הוא מודה שיש ברירה, ולכן בעירוב תחומין שהוא דין דרבנן יכול רבי יוחנן לסבור שיש ברירה.

אין אדם מתנה על שני דברים: לדעת רבי יהודה 'אין ברירה'. ולכן אין אדם יכול להניח שני עירובים ולהתנות על שני חכמים שיבואו לשבת בתוך תחום העירובין, שלמחר יבחר לאיזה חכם שירצה ללכת - משום שבבין השמשות שאז העירוב קונה אין הדבר מבורר איזה עירוב קנה לו. אלא יכול להתנות רק על חכם אחד - שאם יבוא למזרח יקנה לו עירובו שבמזרח. וביאר רבי יוחנן שמדובר שכבר בא החכם לאחד מן הצדדים בערב שבת, אלא שזה שמניח את העירוב עדיין לא יודע לאיזה צד החכם כבר בא, ורק בשבת יתברר לו הדבר. ונמצא שאין זה שייך לדין 'ברירה' שהרי כבר מערב שבת מבורר איזה עירוב קנה לו, אלא רק לחוסר ידיעה שהוא עדיין לא יודע שהחכם כבר בא.

נמצא שדעת רבי יוחנן כרבי יהודה שאין ברירה?

ולכן הגמרא הופכת בחזרה את הדעות כבתחילה. דהיינו שלרבי הושעיא יש ברירה, ואין קושיא מהסוגיא בטומאה, כי שם מדובר בדין דאורייתא שבזה רבי הושעיא מודה שאין ברירה, ורק בעירובי תחומין שהוא דין דרבנן יש ברירה.